

SMAK ZMIANY

Foundation for the Development
of Polish Agriculture
Fundacja na Rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa

Wojciech Goszczyński

SMIAK ZMIANY

Nowe formy społecznej organizacji
rolnictwa i konsumpcji żywności
w Unii Europejskiej

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2014

Recenzent: prof. dr hab. Jerzy Wilkin

Redakcja i korekta: Dorota Kassjanowicz

Projekt okładki: Katarzyna Juras

Zdjęcie na okładce: © berc – Fotolia.com

Praca nagrodzona w V edycji konkursu „Polska wieś – dziedzictwo i przyszłość” w kategorii prac naukowych, popularno-naukowych i innych, prezentujących szczególnie inspirujące i innowacyjne spojrzenie na problematykę rozwoju wsi

Wydanie publikacji finansowane ze środków Fundacji na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa

**Foundation for the Development
of Polish Agriculture**

**Fundacja na rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa**

Copyright © by Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Warszawa 2014

Copyright © by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2014

ISBN 978-83-7383-707-2

Praca powstała dzięki środkom pochodzącym z:

- projektu Facilitating Alternative Agro-Food Networks: Stakeholders perspective on research needs, współfinansowanemu ze środków 7 Programu Ramowego Unii Europejskiej (nr 217820)
- grantu celowego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (nr 267/h)
- stypendium „Krok w przyszłość” fundowanemu przez Urząd Marszałkowski województwa kujawsko-pomorskiego

Prezentowane w publikacji opinie wyrażają poglądy autora i nie muszą być zbieżne z oficjalnym stanowiskiem FDPA

Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa

ul. Gombrowicza 19, 01-682 Warszawa

e-mail: fdpa@fdpa.org.pl; www.fdpa.org.pl

tel. 22 864 03 90, 22 834 20 02; fax: 22 864 03 61

Wydawnictwo Naukowe Scholar

ul. Krakowskie Przedmieście 62, 00-322 Warszawa

tel./fax 22 828 93 91; 22 828 95 63; 22 826 59 21

dział handlowy: jak wyżej wew. 105, 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)

Druk i oprawa: KM Druk, Łódź

Spis treści

Przedmowa	9
Wstęp	11
Rozdział I	
Rolnictwo w perspektywie socjologicznej	14
Rolnictwo w myśli prasocjologicznej	15
Rolnictwo w europejskiej myśli społecznej do XIX w.	17
Rolnictwo a kanon socjologii	21
Protoplaści polskiej socjologii rolnictwa	26
Powstanie i rozwój socjologii rolnictwa	28
Współczesna socjologia rolnictwa: próba podsumowania	52
Rozdział II	
Formy współczesnego rolnictwa: przemiany systemów produkcji rolnej	57
Geneza współczesnego rolnictwa – pierwsza nowożytna rewolucja produkcji rolnej	58
Druga nowożytna rewolucja produkcji rolnej	61
Trzecia rewolucja nowożytnego rolnictwa – wyłonienie modelu rolnictwa superindustrialnego	73
Kryzys przemysłowego modelu rolnictwa	82
W kierunku rolnictwa zrównoważonego i wielofunkcyjnego	92
Rozdział III	
Apetyt na zmianę: konsumenci wobec nowych form produkcji rolnej	103
Między gospodarką globalną a lokalizmem	103
Model zrównoważonej konsumpcji żywności	114
Dystrybucja i konsumpcja żywności w Unii Europejskiej	119
Typologia konsumentów	128

Rozdział IV	
Alternatywne sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności . . .	131
Geneza	132
Formy organizacji alternatywnych sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności	135
Przykłady alternatywnych sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności	141
Potencjał alternatywnych form rolnictwa	146
Rozdział V	
Metodologiczne podstawy badań	153
Procedura badawcza	154
Metoda badawcza: jakościowe studium przypadków	159
Przestrzeń własności badania	163
Rozdział VI	
Alternatywne sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności w Austrii	165
Tło rozwoju alternatywnych sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności w Austrii	165
Studium przypadków: BerSta i ALMO jako przykłady alternatywnych form rolnictwa w Austrii	167
Perspektywy rozwoju alternatywnych sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności w Austrii	175
Rozdział VII	
Alternatywne sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności we Francji	180
Tło rozwoju alternatywnych sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności we Francji	180
Studium przypadków: Brin d’Herbe i rynek w Bon Repos jako przykłady alternatywnych form rolnictwa we Francji	183
Perspektywy rozwoju alternatywnych sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności we Francji	191
Rozdział VIII	
Alternatywne sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności w Wielkiej Brytanii	196

Tło rozwoju alternatywnych sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności w Wielkiej Brytanii	196
Studium przypadków: Manchester Food for Future i Cumbria Organics jako przykłady alternatywnych form rolnictwa w Wielkiej Brytanii	200
Perspektywy rozwoju alternatywnych sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności w Wielkiej Brytanii	210
 Rozdział IX	
Alternatywne sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności w Polsce	216
Tło rozwoju alternatywnych sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności w Polsce	216
Studium przypadków: Dolina Dolnej Wisły i Warmińsko-Mazurska Sieć Dziedzictwa Kulinarnego jako przykłady alternatywnych form rolnictwa w Polsce	220
Perspektywy rozwoju alternatywnych sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności w Polsce	229
 Rozdział X	
Alternatywne sieci produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności a rozwój obszarów wiejskich w Unii Europejskiej: próba syntezy, rekomendacje i perspektywy	234
Stan obecny	234
Perspektywy	250
Podsumowanie	257
Bibliografia	260
Załączniki	274
Załącznik 1 – narzędzie służące jako baza do wywiadów pogłębionych oraz grupowych (wersja oryginalna)	274
Załącznik 2 – Lista instytucji biorących udział w projekcie FAAN	276
Spis tabel	279
Spis rycin	280
Spis wykresów	281